

MRF 2022.209

Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse af 14. juli 2022, j.nr. 21/14347

E var rette adressat for påbud om lovliggørelse af tilstandsændringer i § 3-beskyttet vandløb og mose på E's ejendom, da E ikke kunne godtgøre, at opgravningsarbejdet var foretaget af en i forhold til ham udefrakommende/fremmed person.

Sagen omhandlede ulovlige tilstandsændringer i et vandløb og en mose omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 på E's ejendom i Fredensborg Kommune. Vandløbet var beliggende i skel mod en naboejendom og passerede gennem den beskyttede mose på den sydlige del af E's ejendom. I oktober 2020 modtog Fredensborg Kommune en anmeldelse om graveaktiviteter i beskyttet natur primært udført på naboejendommen til E's ejendom. Efter besigtigelse af området konstaterede kommunen, at der var sket bortgravning, grøftning og etablering af nye dræn i beskyttede moser, eng og vandløb på i alt fem ejendomme, herunder E's ejendom. Arbejderne blev estimeret til at påvirke et samlet areal på ca. 19.000 m² og var ifølge kommunen foretaget af Fredensborg Korn- og Maskinanpartsselskab, der var ejet af E's nabo. På denne baggrund varslede kommunen påbud om lovliggørelse af forholdene på E's ejendom over for E som ejer, jf. naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 5, og § 74, stk. 1. E oplyste i den forbindelse, at han ikke havde udført, accepteret eller været bekendt med gravearbejdet på det meste af vandløbsstrækningen i skellet, der var blevet udført, mens han ikke var hjemme. På en del af strækningen havde E dog betalt for en opgravning af vandløbet, som han anså for sædvanlig vedligeholdelse, der ikke krævede dispensation fra § 3. Kommunen vurderede imidlertid, at E stiltiende havde accepteret alle arbejder, der var foretaget på ejendommen, da E ikke kunne have undgået at lægge mærke til arbejdet, der havde stået på over flere dage, ligesom E havde talt med den udførende maskinfører om, at maskinføreren kunne køre hen over E's ejendom for at udføre arbejde i mosen. Kommunen meddelte på den baggrund påbud til E om at retablere hele vandløbsstrækningen og den beskyttede mose på den sydlige del af ejendommen, hvor der var foretaget påfyldning og bearbejdning af det oprensede materiale. Påbuddet blev påklaget af E. Miljø- og Fødevarerklagenævnet (formanden) fandt, at det udførte gravearbejdet i vandløbet ikke havde karakter af sædvanlig vedligeholdelse og derfor var i strid med naturbeskyttelseslovens § 3. Spørgsmålet var herefter,

om E som ejer var rette adressat for lovliggørelsespåbuddet. Efter naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1, påhviler det den til enhver tid værende ejer eller bruger af ejendommen at lovliggøre et ulovligt forhold. Nævnet bemærkede, at pligten til at berigtige et ulovligt forhold på ejendommen er knyttet til den objektive omstændighed, at den pågældende aktuelt er ejer af ejendommen, og i bl.a. forarbejderne til naturbeskyttelsesloven betegnes som et "objektivt grundejeransvar". Med henvisning til MAD 2016.153 Ø om den tilsvarende bestemmelse i museumsloven udtalte nævnet, at det var uden betydning i forhold til lovliggørelsespligten, om ejeren havde handlet culpøst. Nævnet tilføjede imidlertid, at "[e]fter administrativ praksis stilles der dog ikke krav om genopretning til lovlig tilstand eller betaling herfor af grundejer eller bruger, hvor det beviseligt er en fremmed, der er trængt ind på ejendommen og har foretaget den ulovlige ændring af tilstanden", idet dette dog forudsætter, at "ejeren kan godtgøre, at tilstandsændringen skyldes en i forhold til ham fremmed/udefrakommende person". Nævnet har ikke mulighed for at foretage en nærmere bevismæssig afklaring, herunder vidneafhøring, men må i stedet foretage en samlet vurdering af de i sagen fremlagte oplysninger. For så vidt angik den del af vandløbsstrækningen, hvor E selv havde fået udført oprensning, var arbejdet ikke udført af en i forhold til E uvedkommende tredjemand, hvorfor E for denne del var rette påbudsadressat. For så vidt angik den resterende vandløbsstrækning og deponering af opgravet materiale i den beskyttede mose fandt nævnet det ikke godtgjort, at arbejdet var foretaget af en i forhold til E udefrakommende/fremmed person, da E i den omhandlede periode havde været i dialog med den udførende entreprenør, da E havde indvilget i, at entreprenøren måtte køre over hans ejendom for at udføre arbejde i mosen, og da E ikke umiddelbart efter at være blevet bekendt med oprensningen havde anmeldt forholdet til kommunen eller reageret over for naboen. Det forhold, at E ikke selv havde betalt for oprensningen i denne del af vandløbet, kunne ikke føre til et andet resultat.

E's mulighed for at gøre regres over for den ansvarlige skadevolder var heller ikke relevant ved bedømmelsen af, hvem der var rette påbudsadressat. På denne baggrund fandt nævnet i det

hele, at påbuddet med rette var meddelt E som ejer af ejendommen, hvorfor nævnet stadfæstede kommunens påbud retablering af vandløbet og mosen på E's ejendom.

Kommentar: Afgørelsen i denne sag giver anledning til tre bemærkninger, hvor den første vedrører det principielle spørgsmål om rette påbudsadressat. I de fleste love på miljøområdet – herunder i naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1 – findes en bestemmelse om, at ejeren af en ejendom er forpligtet til at lovliggøre ulovlige forhold på ejendommen. I ovenstående sag uddybede Miljø- og Fødevarerklagenævnet, hvad der ligger i dette grundejeransvar. Beskrivelsen af ansvarets karakter i afgørelsen bygger navnlig på forarbejderne til en ændringslov fra 2008 om implementering af miljøansvarsdirektivet (lovforslag nr. 118 af 12. marts 2008), der dog i denne sammenhæng har karakter af efterarbejder. Det er således netop ikke retvisende, når ansvaret i disse lovbemærkninger er beskrevet som et "ubetinget grundejeransvar", idet ejeren ikke hæfter ubetinget for hændelser eller forhold, som ikke kan henføres til ejeren, hvilket dog ikke er ensbetydende med, at ejeren skal have handlet culpøst. Det er derfor mere korrekt at anse naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1, for en regel om, at en ejer af en ejendom succederer i tidligere ejeres lovliggørelsespligt. For en uddybende behandling af disse spørgsmål se Pagh i Udsen m.fl.: Festskrift til Mads Bryde Andersen, 2018, s. 779 ff. (særligt s. 790 ff.). Oplysningerne i ovenstående sag tyder på, at ejeren som minimum havde accepteret, at der blev foretaget tilstandsændringer i vandløbet og mosen, og at ejeren derfor måtte anses rette påbudsadressat. Det forekommer derimod for vidtgående, når Miljø- og Fødevarerklagenævnet antager, at det påhviler ejeren at godtgøre, at det er en i forhold til ham udefrakommende/fremmed person, der har forårsaget det ulovlige forhold. Ejeren vil selvsagt ofte være nærmest til at fremlægge oplysninger, der taler til vedkommendes fordel, men det ændrer ikke ved, at påbudsmyndigheden (og rekursinstansen) efter officialprincippet er forpligtet til at oplyse sagen i et sådant omfang, at der kan udstedes lovliggørelsespåbud, og at ejeren ikke uden hjemmel kan pålægges denne "bevisbyrde".

Den anden bemærkning, som afgørelsen giver anledning til, angår indholdet af lovliggørelsespåbuddet. Det fremgår adskillige steder af Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse, at kommunen påbød E at "retablere" vandløbet og mosen, uden det dog fremgår, hvad der mere præcist ligger heri. Aktive foranstaltninger til retablering af den tidligere naturtilstand kan ikke antages at være hjemlet i naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 5, jf. **MRF 2021.235 Mfk** med kommentar og uddybende Pagh: Tfm 2016, s. 237. Se derimod MAD 2017.252 B og MAD 2017.415 V. I ovenstående sag kommenterede Miljø- og Fødevarerklagenævnet ikke dette forhold, hvilket dog kan forklares med, at nævnet efter naturbeskyttelseslovens § 78, stk. 1, 2. pkt., ikke kan prøve lovliggørelsespåbud efter § 73, stk. 5, idet nævnet dog anser sig for kompetent til at prøve, om der foreligger et forhold i strid med loven (og hvem der er rette påbudsadressat).

Endelig – for det tredje – må det give anledning til undren, at det ikke er oplyst i afgørelsen, om kommunen forud for meddelelse af lovliggørelsespåbuddet havde vurderet, om der var grundlag for at meddele lovliggørende dispensation til de ulovlige forhold på E's ejendom. Tilsynsmyndigheden har som følge af proportionalitetsprincippet pligt til at vurdere, om der kan meddeles dispensation til et forhold i strid med f.eks. naturbeskyttelsesloven eller planloven, inden der meddeles påbud om fysisk lovliggørelse, uanset om der er ansøgt herom, jf. f.eks. **MRF 2021.252 Pkn**. I alle tilfælde vil en manglende stillingtagen hertil sædvanligvis hindre en efterfølgende strafferetlig håndhævelse af påbuddet ved tvangsbøder, jf. Annette Møller-Sørensen, *Administrativ håndhævelse*, 2003, s. 159.

Stadfæstelse af afgørelse i sag om oprensning af beskyttet vandløb og påfyldning af jord i beskyttet mose i Fredensborg Kommune

21/14347

Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1 og stk. 2, nr. 2, jf. § 78, stk. 1, 1. pkt.[1]

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæster Fredensborg Kommunes afgørelse af 28. september 2021 i sag om oprensning af beskyttet vandløb og påfyldning af jord i beskyttet mose samt påbud om retablering på matr. nr. [A1] Grønholt By, Grønholt, beliggende [A1], 3480 Fredensborg.

Fredensborg Kommune fastsætter en ny frist for påbuddets efterkommelse.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 17 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet[2] og gebyrbekendtgørelsens § 2.[3] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. naturbeskyttelseslovens § 88, stk. 1.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 8 i lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet.

1. Klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet

Afgørelsen er den 18. oktober 2021 påklaget til Miljø- og Fødevareklagenævnet af ejendommens ejer (et anpartsselskab), som er repræsenteret ved en partsrepræsentant.

Klager har navnlig anført, at

- klager ikke er rette påbudsadressat, idet han ikke selv har udført eller samtykket til de foretagne indgreb i beskyttet natur, og
- oprensningen af vandløbet har karakter af sædvanlig vedligeholdelse, da dybden i vandløbet svarer til det oprindelige leje.

Klagepunkterne er nærmere uddybet i afsnit 2.3.

2. Sagens oplysninger

2.1 Ejendommen og området

Matr. nr. [A1] Grønholt By, Grønholt, som dækker et areal på ca. 5,9 ha, er beliggende omtrent 1,3 km syd for Fredensborg i Fredensborg Kommune. Matriklen grænser mod øst op til matr. nr. [A2] Lønholt By, Grønholt på en strækning af ca. 280 m og nr. [A3] ([A3]) på en strækning af ca. 110 m.

Det fremgår af Damarks Arealinformation, at der i skellet løber et beskyttet vandløb i nord-sydgående retning.^[4] Vandløbet passerer igennem "Stormose" på matriklens sydlige del og har forbindelse til "Krydsmose" mod syd. Begge moser er i Danmarks Miljøportal registreret som beskyttede. Derudover er der registreret beskyttet eng og søer i tilknytning til mosen.

Natura 2000-område nr. 260, Tokkekøb Hegn, Grønholt Hegn og Ny Hammersholt (H269) og Natura 2000-område nr. 133, Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov (H117, H190, F108) ligger henholdsvis ca. 500 meter og 900 fra ejendommen.

2.2 Den påklagede afgørelse

Fredensborg Kommune har den 28. september 2021 i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3 og § 73, stk. 5, meddelt påbud om retablering af et vandløb, som er blevet uddybet, og en beskyttet mose på den sydlige del af matr. nr. [A1] Grønholt By, Grønholt, hvorpå der ifølge kommunen er foretaget jordbearbejdning og påfyldning af oprenset materiale.

Påbuddet er adresseret til anpartsselskabet, idet selskabet er tinglyst ejer af den ejendom, hvorpå tilstandsændringerne er foretaget, jf. naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1.

Det fremgår af afgørelsen, at sagen er indledt den 12. oktober 2020 ved Fredensborg Kommunes modtagelse af en anmeldelse om graveaktiviteter i beskyttet natur primært udført på naboejendommen mod øst. Fredensborg Kommune har foretaget besigtigelser af området adskillige gange i perioden oktober til december 2020, hvor kommunen har konstateret, at der er sket bortgravning, grøftning og etablering af nye dræn i beskyttede moser, eng og vandløb på matr. nr. [A4], [A3], [A2], [A5] Lønholt By, Grønholt og matr. nr. [A6] og [A1] Grønholt By, Grønholt.

Fredensborg Kommune har foretaget en kortlægning af skader på naturen, hvilket er præsenteret ved en fotogennemgang af hele området. Der er desuden foretaget overflyvning med drone den 11. december 2020. Der er også vedlagt besigtigelsesnotater fra otte besigtigelser i perioden fra 12. oktober 2020 til 25. november 2020. Det er estimeret, at et areal på i alt 19.000 m² er blevet påvirket.

Graveaktiviteterne er ifølge kommunen foretaget af Fredensborg Korn- og Maskinanpartsselskab, som er ejet af naboen, og vedrører i alt fem ejendomme. En maskinfører har på vegne af Fredensborg Korn- og Maskinanpartsselskab under besigtigelserne oplyst, at graveaktiviteterne i området har været en del af sædvanligt vedligehold af vandløb, grøfter og dræn med henblik på at forberede markerne til såningen.

2.2.1 Klagers høringsvar af 10. august 2021

Fredensborg Kommune har i brev af 3. august 2021 tilbagekaldt et oprindeligt påbud til klager af 11. juni 2021 samt varslet et nyt påbud og anmodet klager om at komme med bemærkninger til sagen senest den 13. august 2021. Klager er kommet med bemærkninger til sagen i brev af 10. august 2021.

Klager har i den forbindelse oplyst, at han ikke udførte, accepterede eller var bekendt med gravearbejdet i vandløbet for så vidt angår strækningen, som løber i skel mellem klagers ejendom og matr. nr. [A2] Lønholt By, Grønholt mod øst. Arbejdet blev udført af naboen og dennes entreprenørselskab, mens klager ikke var hjemme. Det har medført, at der er forsvundet meget jord langs med vandløbet, da skrænterne er blevet meget stejle og derfor skrider ned. Derudover har entreprenøren ødelagt indhegningen til klagers hestefold.

Den udførende maskinfører forespurgte på et tidspunkt under gravearbejdet klager, om han måtte køre over klagers ejendom for at udføre arbejde længere inde i mosen. Maskinføreren ønskede at flytte vandløbets forløb længere mod øst (mod naboejendommen). Klager indvilgede heri, da gravearbejdet skulle foregå på naboens jord. Maskinføreren fortalte i forlængelse heraf, at arbejdet var tilladt efter vandløbsloven og lovgivningen i øvrigt. I perioden, hvor arbejdet pågik, var der en del gæster i området, herunder både i form af politi og kommunens medarbejdere, men der var ingen, der rettede henvendelse til klager, hvorfor han var af en opfattelse, at det var en sag mellem naboen og kommunen. Desuden var alle tidligere skrivelser i sagen, herunder besigtigelsesnotater og standsningspåbud, udelukkende sendt til naboen.

For så vidt angår den nordlige strækning af vandløbet, som løber i skel mellem klagers ejendom og naboejendommen mod nordøst (matr. nr. [A3] Lønholt By, Grønholt) har klager oplyst, at han aftalte med den udførende maskinfører, at strækningen skulle oprensnes. Der er fremlagt en faktura for udført arbejde med beskrivelsen "opgravning af grøft i skel" med udførelsesdato angivet til den 23. november 2020. Denne strækning er oprenset i ca. 1 meters dybde, da der er taget udgangspunkt i en anden grøft. Det er klagers vurdering, at oprensningen har karakter af sædvanlig vedligeholdelse, som ikke kræver dispensation.

2.2.2 Kommunens bemærkninger til klagers høringsvar

Fredensborg Kommune har i den påklagede afgørelse bemærket, at der, efter kommunens opfattelse, ikke er tale om sædvanlig vedligeholdelse af vandløbet, men at der er tale om en uddybning. Den faste bund og sider må ikke bortgraves i forbindelse med sædvanlig vedligeholdelse. Uddybningen har ifølge kommunen medført en ændring af vandløbets naturlige tilstand, og da vandløbet er udpeget som beskyttet, jf. naturbeskyttelseslovens § 3, er uddybningen i strid med naturbeskyttelsesloven.

Videre har Fredensborg Kommune bemærket, at ejer eller bruger af en ejendom er ansvarlig for at berigtige et ulovligt forhold. Loven giver ikke kommunen mulighed for at påbyde skadevolder at forestå retableringen. Som grundejer har man derfor ifølge kommunen et ansvar for at stoppe ulovlige aktiviteter på sin ejendom. Kommunen har videre bemærket, at det ud fra klagers høringsvar af 10. august 2021 må lægges til grund, at han har været bekendt med, at kommunen og politiet var involveret i sagen, men at han har undladt at anmelde gravearbejde på sin ejendom. Klager har ifølge kommunen heller ikke bedt naboen om at retablere forholdene.

Fredensborg Kommune har, på baggrund af det af klager anførte, lagt til grund, at klager kun har bestilt og betalt for oprensning af den nordlige strækning af vandløbet. Det er dog samtidig kommunens vurdering, at udgravningen af den øvrige vandløbsstrækning er foregået over flere dage, og at klager ikke kunne undgå at lægge mærke til arbejdet, mens det stod på. Dette understøttes af klagers høringsvar, hvor der henvises til en samtale med maskinføreren, som bad klager om lov til at køre over ejendommen. Det var formentlig i denne sammenhæng, at der blev deponeret oprenset materiale i beskyttet mose på klagers ejendom. Det er således Fredensborg Kommunes vurdering, at klager stiltiende har accepteret de arbejder, der er foretaget på ejendommen.

2.2.3 Fredensborg Kommunes samlede vurdering

Det er Fredensborg Kommunes vurdering, at de foretagne grave- og dræningsarbejder har medført en forøget dræningseffekt, som vil påvirke mosekomplekserne Krydsmosen og Stormosen negativt. De nye dræningsforhold vil aflede mere vand fra moserne end hidtil og vil sænke grundvandstanden til et væsentligt lavere niveau end tidligere til skade for naturtyperne, som er afhængige af en overfladenær grundvandsstand. Særligt de næringsfattige tørvemoseområder som de omhandlede vil udsættes for en betydelig forringelse, da grundvandet normalt står højt og tørvejorden er mættet. En vandstandssænkning vil føre til et iltet miljø omkring tørv, som atter vil medføre, at tørv skrumper og sætter sig, hvorved rødder af buske og træer blottes. Der vil samtidig ske en frigivelse af kvælstof og andre plantenæringsstoffer. De nyetablerede dræningsforhold vil allerede fra april måned påvirke mosekompleksernes naturtilstand, hvorfor det er vigtigt at arealerne reetableres hurtigst muligt for at mindske de varige skadepåvirkninger.

Fredensborg Kommune har på baggrund af besigtigelserne vurderet, at de eksisterende dræn i området ikke har været funktionsdygtige igennem flere år, hvorved der har indfundet sig en ny naturtilstand i området, som ikke må ændres. I besigtigelsesnotat af 25. november 2020 har kommunen dokumenteret drænenes tilstand, og ifølge kommunen kan det fastslås, at rørene har været fyldt med sand, jord og okkeraflejringer.

Det er således Fredensborg Kommunes vurdering, at den foretagne udgravning af vandløbet og gravearbejde i beskyttet mose er i strid med naturbeskyttelseslovens § 3. En reetablering af naturtilstanden er efter kommunens opfattelse relevant og proportional.

2.3 Klagens indhold

For så vidt angår den nordlige strækning af vandløbet har klager anført, at der blot er udført sædvanlig vedligeholdelse heraf, da strækningen er oprenset så vandløbets dybde (130 cm) svarer til en anden nærliggende grøft. Klager har i den forbindelse henvist til vandløbslovens § 1, § 3 og § 35, hvor det følger af sidstnævnte bestemmelse, at lodsejere har pligt til at vedligeholde og oprense grøfter. Det er på den baggrund klagers vurdering, at oprensningen ikke kræver en dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1.

Videre har klager anført, at der ikke er etableret nye dræn. De dræn, der løber ud i grøften, er ikke blevet udskiftet i forbindelse med oprensningen.

For så vidt angår det udførte gravearbejde på den øvrige vandløbsstrækning (i skel mellem matr. nr. [A1] Grønholt By, Grønholt og matr. nr. [A2] Lønholt By, Grønholt), har klager oplyst, at arbejdet er foretaget af naboen uden klagers vidende. Klager er derfor uforstående over for, at han bliver stillet til ansvar for noget arbejde, som han ikke har medvirket til. Vandløbsstrækningen er i øvrigt ifølge klager udgravet til dens oprindelige dybde og har karakter af sædvanlig vedligeholdelse.

Det er desuden klagers opfattelse, at Fredensborg Kommune har forsømt sin vedligeholdelsespligt på Krydsmosegrøften i over 50 år, hvilket har medført væsentlige oversvømmelser på lodsejernes jorde. Klager har rettet henvendelse herom til kommunen adskillige gange, men uden at kommunen har reageret. Klager er endvidere af den opfattelse, at vandstanden i moseområdet ikke er påvirket af det arbejde, som er foretaget, idet vandet kan løbe frit mellem Krydsmosegrøften og ud i Nivåen.

Endelig har klager anført, at naturtilstanden i området er blevet forbedret på grund af det udførte vedligeholdelsesarbejde. Som illustration heraf er der i klagen indsat et fotografi af grøften i dens nuværende tilstand.

Klager har i brev af 6. januar 2022 supplerende anført, at han i forbindelse med etablering af en sø på sin ejendom aftalte med den udførende entreprenør, at han også måtte køre over klagers ejendom for at lave gravearbejde hos naboen. Maskinen kørte i området i tre måneder, men klager bemærkede ikke, at der blev gravet i nærheden af hans ejendom. Klager talte med naboen én enkelt gang i denne periode, og var altså ikke i løbende dialog som påstået af kommunen. Klager blev først opmærksom på, at politiet var involveret i sagen fordi politiet ved en fejl henvendte sig på klagers bopæl. Det var i forbindelse med det meddelte påbud, at klager blev opmærksom på, at der var udført gravearbejde i nærheden af hans ejendom, hvorfor forholdet ikke blev anmeldt til politiet eller kommunen. Klager har desuden anført, at kommunen ikke har meddelt påbud til ejeren af naboejendommen mod syd ([A7]), da han ikke har været hjemme under gravearbejdets udførelse. Det er ifølge klager i strid med lighedsprincippet.

For så vidt angår den nordlige del af vandløbet har klager supplerende oplyst, at den nye dybde svarer til dybden på udløb fra en brønd. Det indikerer, at vandløbet oprindeligt havde denne dybde, da man formentlig ikke ville lave en brønd med udløb under vandløbets bund. Videre har klager anført, at den faldende vandstand i mosen kan skyldes den af klager etablerede sø på 1.200 m² med en dybde på 3 m. Denne mulighed har kommunen ifølge klager ikke undersøgt.

Endelig har klager anført, at han for 14 år siden rettede henvendelse til kommunen i forhold til den manglende vedligeholdelse af Krydsmosegrøften. Det er klagers vurdering, at kommunens manglende vedligeholdelse har ført til, at området har udviklet sig til en beskyttet mose.

2.4 Fredensborg Kommunes bemærkninger til klagen

Fredensborg Kommune har den 22. december 2021 bemærket, at klagers nabo har foretaget gravearbejde på sin ejendom i perioden 12. oktober 2020 til 22. januar 2021. Derudover har naboen uddybet skelgrøften mod klagers ejendom og deponeret opgravet materiale på begge sider af grøften, herunder i et moseområde på klagers ejendom. Der er ikke registreret gravearbejder m.v. på klagers ejendom efter den 25. november 2020.

Fredensborg Kommune har desuden fastholdt, at der ikke er tale om sædvanlig vedligeholdelse af vandløbet, da vandløbet er blevet dybere og der er gravet råjord op, hvilket indikerer, at vandløbet ikke har været oprenset til samme dybde tidligere.

Det er Fredensborg Kommunes opfattelse, at det ikke har betydning for afgørelsen, hvorvidt det offentlige vandløb, Krydsmosegrøften har været vedligeholdt eller ej. En eventuel manglende vedligeholdelse af et vandløb på fremmed ejendom kan ikke begrunde, at der bliver foretaget indgreb i beskyttet natur på klagers ejendom. Kommunen er desuden ikke enig med klager i, at Krydsmosegrøften ikke har været vedligeholdt de sidste 50 år. Kommunen har ikke modtaget henvendelser vedrørende manglende vedligeholdelse og der bliver løbende foretaget vedligeholdelse bl.a. med spuling af rør, oprensning af afflejringer samt årlig grødeskæring på de åbne strækninger.

Kommunen har i øvrigt bemærket, at der er meddelt påbud til de andre bredejere på strækningen, herunder ejeren af [A3], som ikke har påklaget påbuddet.

3. Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger og afgørelse

3.1 Miljø- og Fødevarerklagenævnets prøvelse

Efter naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 5, skal kommunen som tilsynsmyndighed foranledige et ulovligt forhold lovliggjort, medmindre forholdet har underordnet betydning.

Der kan som udgangspunkt ikke klages til Miljø- og Fødevarerklagenævnet over påbud, jf. lovens § 78, stk. 1, 2. pkt., men ejer/bruger kan efter nævnets praksis påklage spørgsmålet om, hvorvidt arealet er beskyttet, og om tilstandsændringen i den pågældende naturtype er lovlig.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har i overensstemmelse med nævnenslovens § 11, stk. 1, fundet anledning til at prøve, om den foretagne oprensning af vandløbet kan anses for at være sædvanlig vedligeholdelse, og om klager i sin egenskab som ejer af ejendommen er rette adressat for det meddelte påbud.

3.2 Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger

3.2.1 Om der er foretaget ulovlige tilstandsændringer

Efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1 må der ikke foretages ændring i tilstanden af vandløb eller dele af vandløb, der er udpeget som beskyttede.

Efter lovens § 3, stk. 2, nr. 2, må der ikke foretages ændringer i tilstanden af moser og lignende, når sådanne naturtyper enkeltvis eller sammen med andre naturtyper er større end 2.500 m². Kriterier for beskyttelse af natur omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 fremgår bl.a. af registreringsvejledningen^[5] og vejledningen om beskyttet natur.^[6]

Det er ubestridt, at grøften, der løber i ejendommens østlige skel (benævnt område B i påbuddet) er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1, og at moseområdet (benævnt område D i påbuddet) opfylder kriterierne for at være beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2, nr. 2.

Arealernes tilstand må derfor ikke ændres uden en forudgående dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2, hvorefter der skal være tale om et særligt tilfælde.

Det fremgår af vejledningen om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper, at der ved vurderingen af om en foranstaltning kræver dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3, skal lægges vægt på foranstaltningens karakter og især på den virkning, den har for området - det vil sige om foranstaltningen indebærer ændringer af området og dermed af naturtilstanden. Vurderingen af om en foranstaltning indebærer en ændring af området skal tage udgangspunkt i det konkrete områdes forhold og naturværdier.

Tilstandsændringer må afgrænses overfor sædvanlig vedligeholdelse, jf. den udtrykkelige bestemmelse i § 3, stk. 1 om, at sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb ikke udgør en tilstandsændring.

Det fremgår desuden af vejledningen, at sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb ikke er en tilstandsændring, idet sædvanlig vedligeholdelse netop tilsigter at opretholde den hidtidige tilstand.[7] Uden for begrebet sædvanlige vedligeholdelsesarbejder falder f.eks. opgravninger af vandløb, hvor man udover at fjerne aflejret materiale uddyber vandløbets oprindelige leje. Det samme gælder afgravning af brinker og sider, således at vandløbets bundbredde bliver forøget. I tilfælde, hvor vandløbet igennem længere tid ikke er blevet vedligeholdt, eller hvor der kun har fundet en begrænset vedligeholdelse sted, kan vandløbet ændre skikkelse så væsentligt, at genoptagelse af tidligere vedligeholdelsespraksis vil kræve dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.[8]

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at det udførte gravearbejde i vandløbet ikke har karakter af sædvanlig vedligeholdelse og derfor er i strid med naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 1. Nævnet vurderer på baggrund af en luftfotogennemgang, at vandløbet ikke har været oprenset i samme omfang siden år 1981. Der ses i perioden 1981-2020 tiltagende tilvækst af træer og buske langs med vandløbet. Der er ikke spor efter oprenset materiale på de tilstødende arealer, ligesom der ikke kan erkendes vandspejl på de undersøgte luftfotos. Vurderingen understøttes af, at vandløbet er terrænnært på skyggekort fra 2007 og 2019. Vandløbet har i den lange periode uden væsentlig oprensning vokset sig ind i en ny § 3-beskyttet tilstand, hvorved en genoptagelse af en evt. tidligere vedligeholdelse, kræver en dispensation.

Ud fra det oplyste i sagen, herunder fotografier af det oprensede vandløb, vurderer nævnet, at der er foretaget en markant uddybning af vandløbet i 2020. Der er gravet råjord op og vandløbet er nogle steder gravet ned til tre meters dybde, hvilket nævnet vurderer er væsentligt under den hidtidige vandløbsbund.

3.2.2 Om klager er rette adressat

Det påhviler den til enhver tid værende ejer eller bruger af ejendommen at lovliggøre et ulovligt forhold, jf. naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1. Kommunen kan i medfør af lovens § 73, stk. 5, udstede påbud om fysisk lovliggørelse samt knytte vilkår til påbuddet.

Pligten til at berigtige et ulovligt forhold på ejendommen er knyttet til den objektive omstændighed, at den pågældende aktuelt er ejer af ejendommen, og betegnes som et objektivt grundejeransvar.[9] Det er derfor uden betydning for denne sag, om klager, som er ejer af ejendommen, har handlet culpøst.[10]

Efter administrativ praksis stilles der dog ikke krav om genopretning til lovlig tilstand eller betaling herfor af grundejer eller bruger, hvor det beviseligt er en fremmed, der er trængt ind på ejendommen og har foretaget den ulovlige ændring af tilstanden.[11] Det forudsættes herved, at ejeren kan godtgøre, at tilstandsændringen skyldes en i forhold til ham fremmed/udefrakommende person.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har ikke mulighed for at foretage en nærmere bevismæssig afklaring, herunder vidneafhøring, af de i klagen anførte forhold eller af de i sagen i øvrigt afgivne oplysninger. Nævnets bedømmelse beror derfor på en samlet vurdering af de i sagen fremlagte oplysninger.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet lægger til grund, at klager selv har fået udført oprensning af den nordlige del af vandløbet, som løber i skel mellem matr. nr. [A1] Grønholt By, Grønholt og [A3] Lønholt By, Grønholt. Det udførte arbejde kan således ikke antages at være udført af en i forhold til klager uvedkommende tredjemand. Påbuddet for så vidt angår denne strækning er derfor med rette adresseret til ejendommens ejer.

Efter det i sagen oplyste kan Miljø- og Fødevarerklagenævnet ligeledes tiltræde, at påbuddet for så vidt angår den øvrige strækning af vandløbet samt deponering af opgravet materiale i beskyttet mose, rettes mod ejer af ejendommen.

Nævnet finder på det foreliggende grundlag, at det ikke er godtgjort, at arbejdet er foretaget af en i forhold til klager udefrakommende/fremmed person. Nævnet har herved navnlig lagt vægt på det af klager oplyste om, at han i den omhandlede periode har været i dialog med den udførende entreprenør, at han i den forbindelse har indvilget i, at entreprenøren måtte køre over klagers ejendom til at udføre arbejde i mosen, og at han ikke, umiddelbart efter han er blevet bekendt med oprensningen, har anmeldt forholdet til kommunens medarbejdere eller har reageret over for naboen. Det forhold, at klager ikke selv har betalt for oprensningen i denne del af grøften, kan på ovenstående baggrund ikke føre til et andet resultat.

Klagers mulighed for at gøre regres over for den ansvarlige skadevolder beror på almindelige regler om erstatningsansvar og er ikke relevant ved bedømmelsen af, om kommunens afgørelse over for klager er lovlig.

Miljø- og Fødevarerklagenævnet finder således i det hele, at påbuddet med rette meddelt til klager, som er ejer af ejendommen, jf. naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1.

3.3 Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse

Miljø- og Fødevarerklagenævnet stadfæster Fredensborg Kommunes afgørelse af 28. september 2021 i sag om oprensning af beskyttet vandløb og påfyldning af jord i beskyttet mose samt påbud om reetablering på matr. nr. [A1] Grønholt By, Grønholt, beliggende [A1], 3480 Fredensborg.

---

[1] Lovbekendtgørelse nr. 1986 af 27. oktober 2021 om naturbeskyttelse.

[2] Lov nr. 1715 af 27. december 2016 om Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

[3] Bekendtgørelse nr. 132 af 30. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Miljø- og Fødevareklagenævnet mv.

[4] Arealinfo, <https://arealinformation.miljoeportal.dk/html5/index.html?viewer=distribution> (<https://arealinformation.miljoeportal.dk/html5/index.html?viewer=distribution>).

[5] Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper, Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen, 1993.

[6] Miljøstyrelsens vejledning nr. 10226 af 19. december 2019 om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.

[7] Miljøstyrelsens vejledning nr. 40, december 2019 om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper.

[8] Vejledningens afsnit 3.6.4.

[9] Jf. bemærkningerne vedrørende naturbeskyttelseslovens § 74 i de specielle bemærkninger til § 7 i forslag nr. 118 af 12. marts 2008 om ændring af lov om miljøbeskyttelse og forskellige andre love (implementering af miljøansvarsdirektivet).

[10] Jf. MAD 2016.153 Ø om en tilsvarende bestemmelse i museumsloven.

[11] Lovforslag nr. 118 af 12. marts 2008, de specielle bemærkninger til § 7, nr. 2 (ændring af naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 1).

Sag:

21/14347

Dato:

14. juli 2022.

Emner:

NBL - beskyttede ...

Highlight:

 Vis/skjul highlight

Miljø- og Fødevareklagenævnet (<https://naevneneshus.dk/start-din-klage/miljoe-og-foedevareklagenaevnet/>) • Nævnenes Hus • Toldboden 2 • 8800 Viborg • Tlf. nr.: 72 40 56 00 • CVR: 37795526 • mfkn@naevneneshus.dk (<mailto:mfkn@naevneneshus.dk>)
Tilgængelighedserklæring (<https://www.was.digst.dk/mfkn-naevneneshus-dk>)